

İrkçilik olmaksızın daha çok Türkçe

The more Turkish without the racism

Sayın Editör,

Resmi dili İngilizce olmayan bir ülkenin tıp bilimcisi için bilinen gerekli olan 3 dil vardır: 1-Kendi resmi dili, 2-Uluslararası ortak tıp dili (Latince), 3-Dünyada süper güç olarak benimsenmiş ülkenin resmi dili (yüzyılımız için İngilizce).

Bu üç dilin, tıp bilimcisi için farklı kullanım alanları mevcuttur. Günlük yaşantıda ve günlük mesleki uğraşında, kendi resmi dilinin kullanılması doğaldır. Tıp bilimcisi için zorunlu olan dil, hekimliğin evrensel dili olarak kabul edilen Latince'dir ki, gerek yurtiçi gerekse yurt dışı kullanımda tıp bilimcisi Latince'yi bilmek ve kullanmak zorundadır. Bu, evrensel mesleki terminolojik birlikteliğin sağlanması için şarttır. Üçüncü dil İngilizce ise, tıp bilimci tarafından yalnız uluslararası literatürü takip etmede ve uluslararası yazışmalarda kullanılmak üzere şarttır. Yani, tıp bilimcinin kendi ülkesinin sınırları içinde günlük mesleki uğraşında Türkçe'nin yanında Latince'yi kullanması zorunlu iken, İngilizce ya da diğer bir dil için böyle bir zorunluluğu yoktur. Yurt dışı literatürün takibi ve yazışmaların gerçekleştirilebilmesi için her Türk tıp bilimci tarafından bilinmesi şart olan İngilizce'nin yurt içi tıp biliminde kullanılması Latince gibi zorunluluk içermemektedir. Aksine, kişinin kendi dilinin ve kabul görmüş ortak bilim dili olan Latince'nin dışındaki bir dilin kullanılması bir sürü trajikomik olaya yol açmaktadır ki, bu tür olayların ya da düzensizliklerin önüne geçebilmek için her kurum ya da kuruluş kendi başına bir çaba içine girmiş durumdadır.

Yüce Atatürk'ün işlerlik kazandırmaya başladığı ilk kurumlardan birinin Türk Dil Kurumu olması dil birliğinin önemini göstermektedir. Son yıllarda çeşitli bilim dallarına ait dernekler Terminoloji Kılavuzları oluşturarak bilimde dil birliğini sağlamaya ve Türkçe'nin bilim dili olarak kullanımını özendirilmeye çalışmaktadır. Ancak, derneklerin oluşturduğu "Terminoloji Kılavuzu" ile ilgili çalışmaların boyutu yeterli midir? Bunun daha ötesinde girişimlere gerek yok mudur? Ortak tıp bilimi dili olan Latince terimlerin değil ama, yurt dışı yazışmalar için şart olan İngilizce terimlerin Türkçeleştirilmesi gerektiği düşüncesindeyim. Bu Türkçeleştirme'nin sınıırıysa "ırkçı olMAmak" boyutuyla sağlanmalıdır. Yani, birçok Latince terimin dahi Almanca'sının kullanıldığı Alman Tıp Bilimi örneğinde gördüğümüz şekilde, tüme yakın tıp terimlerinin Türkçeleştirilmesinin doğru olmadığını oysa İngilizce

kelimelerin Türkçeleştirilmesinin de hiçbir sakıncasının olmadığını düşünüyorum. Örneğin, hiçbirimiz günlük mesleki uygulamada "open heart surgery" diye bir tanımlama kullanmıyoruz. Bunun yerine herkes "açık kalp cerrahisi" demektir. Ancak, "bypass" kelimesi için bir Türkçe kelime bulunmamıştır. Bunun sebebi ise; bu kelimenin bu şekliyle kabul edilmesinin zorunluluğundan değil, birebir Türkçe sözlük karşılığının olmamasındandır. Sonuçta, Türkçe'ye uydurulmasında zorluk çekilmiş ve "bypass", "by-pass", "bypas", "baypas", "bay-pas" gibi birçok farklı şeklin Türk literatüründe yer etmesi gibi trajikomik bir durum oluşmuştur. Belki bu gibi sözcüklerde, kelimenin sözlük karşılığı yerine, anlam karşılığının aranması düşünülebilir. Herhangi bir engelle karşılaşıldığında insanoğlunun o yolda akışı sağlamak için yaptığı iş köprü kurmaktır. Hastasına ameliyatı izah eden bir cerrahın anjiyografi raporuna yaptığı çizimde bir bakıma bir köprü çizimidir. Dolayısıyla "bypass" kelimesi yerine "köprüleme" terimi kullanılabilir. (Örn: Koroner Arter Köprüleme Ameliyatı) Bu şekilde, literatürde tam bir birliktelik sağlanacağı gibi hastanın konuyu kolay anlaması da sağlanacaktır. Benzer durum "greft" kelimesi için de geçerlidir. Sözlük karşılığı "aşı" anlamına gelmektedir ki, Türkçe'de "greft" yerine "aşı" kullanılması, "vaccine" için kullandığımız "aşı"yla karışıklık yaratır. Greft kelimesinin yerine anlam karşılığı olarak "yedek" kelimesinin kullanılabileceğini düşünmekteyim. (Örn. Koroner Arter Köprüleyerek Yedekleme Ameliyatı). Bu kelimelerin karşılık olarak kullanılmasında ısrarcı değilim. Amacım, bu şekilde "Anlam Karşılıkları"nın türetilmesi konusunda herkesi düşünceye davet etmek ve bir dahaki ulusal kongremizde yapılacak bir oturumla bu konunun ve uygun Türkçe tıp terimlerinin değerlendirilmesini sağlamaktır.

"Dilimiz çok zengindir, güzeldir. Bunu ortaya çıkaracaklar, sizin gibi duygusu derin, yorulmaz Türk gençleridir." diyen Atatürk'ün Türk Dil Kurumu üzerindeki gayretleri de hatırlanırsa konunun önemi daha iyi anlaşılacaktır.

İlker Alat
İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi
Turgut Ozal Tıp Merkezi
Kalp ve Damar Cerrahisi Anabilim Dalı
Malatya, Türkiye